

České a československé právní dějiny

Vývoj státu 1620 – 1918

Ladislav Vojáček

Základní periodizace

1. Stát a právo na území České republiky do roku 1620
2. Stát a právo v období habsburského absolutismu (1620-1848)
3. Stát a právo v konstituční éře habsburské monarchie (1848-1918)

Stát a právo v období habsburského absolutismu (1620-1848)

1. Počátky absolutismu

2. Osvícenský absolutismus (1740 – 1789)

3. Metternichovský (policejní) absolutismus

Přelomový charakter absolutistického období

- byrokratizace státního aparátu
- moderní principy v právu
 - přirozenoprávní koncepce + kodifikace
- zásahy do pozemkově vrchnostenských vztahů
- zmenšení území českého státu
- národní uvědomování

Charakteristické rysy absolutistické vlády

- obecné rysy raněnovověkého absolutismu:
 - panovnické samovládí
 - centralizace (+ byrokratizace)
- rysy habsburského absolutismu:
 - germanizace
 - refeudalizace
 - rekatolizace

Počátek absolutistické vlády

- centralizace
- rekatolizace
- refeudalizace
- Obnovená zemská zřízení (1927, 1928)
- Pragmatická sankce (1713)

J. A. Komenský

Der Röm: Kayf:

auch zu Hungarn und Böhmeis / ꝛc.

Königl: Majestät

FERDINANDI II

Verneuerte Landes - Ordnung

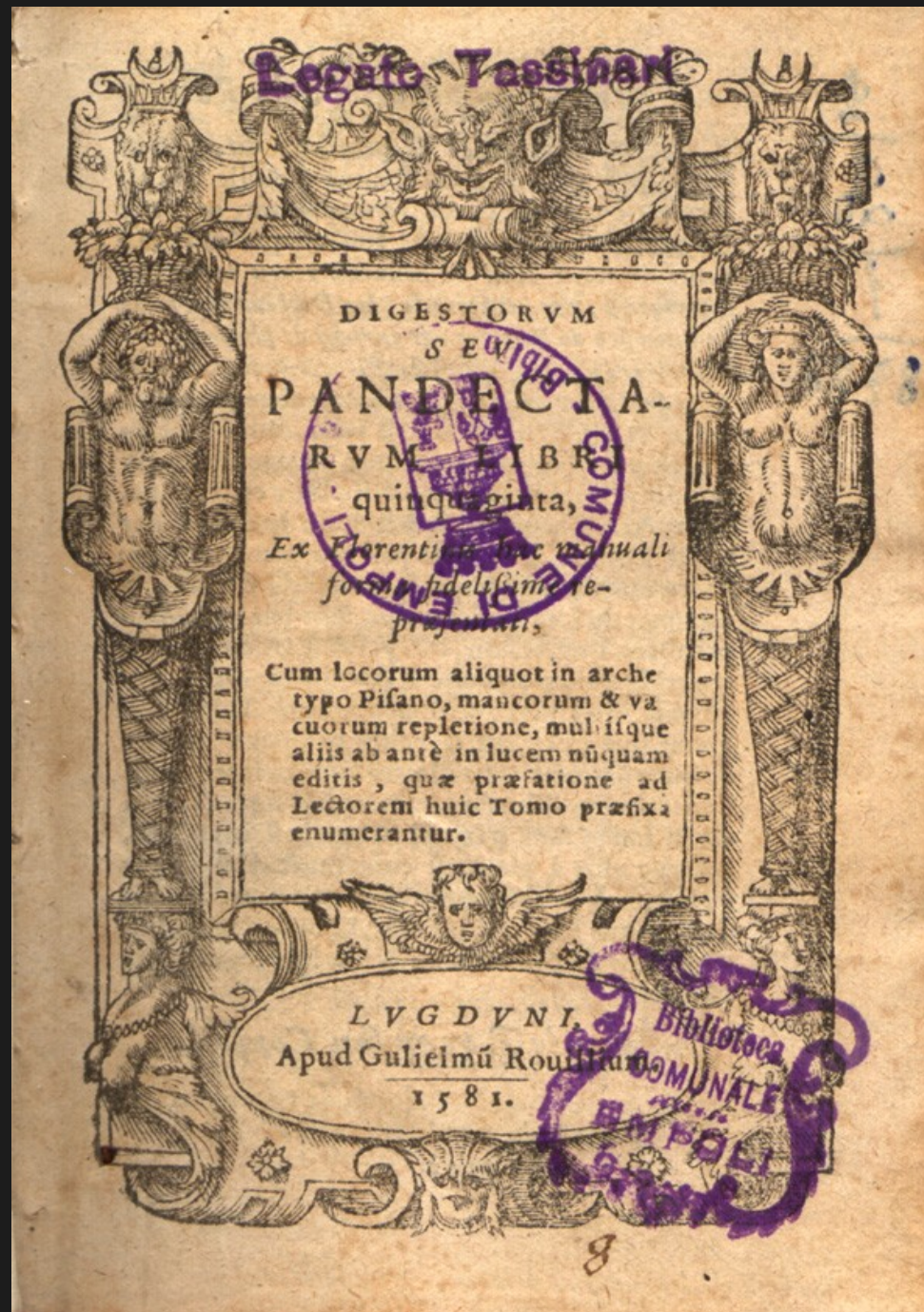

Obnovená
zřízení zemská

Obnovená zemská zřízení

- králi
 - přísluší výlučné oprávnění tvořit nové právo
 - přísluší udělovat inkolát
 - podléhá výkonný aparát
- omezen vliv městského stavu (jediný hlas)
- v českém sněmu znovu stav duchovenstva
- úředním jazykem také němčina
- trend k centralizaci a unifikaci, ale ...
- římskoprávní zásady do soukromého práva

Corpus Iuris Civilis

Osvícený absolutismus

- završení centralizace
 - zánik společných institucí zemí České koruny
- reformy
 - aktivizace zaostávající ekonomiky + oživení v duchovní sféře
- nové právní předpisy
 - kodifikační úsilí
- rozpornost vlády Josefa II.

et

**Kníže
Václav Antonín Kaunitz
(1711-1794)**

Policejní absolutismus

- vliv francouzské revoluce
- **Klement Metternich**
- hodnost rakouského císaře (1804)
- Německý spolek (+ Svatá aliance)

Sedlnitzky, Josef Graf

* 8. 1. 1778 Troplowitz (Opavice,
Tschechische Republik)

† 21. 6. 1855 Baden
(Niederösterreich)

Verwaltungsbeamter

Führte 1817-1848 als Präsident die
"Oberste Polizei- und
Censurhofstelle" in Wien
(zuständig für die gesamte
Monarchie mit Ausnahme Ungarns
und der Militärgrenze)

Státní aparát – základní vývojové linie

- panovnické samovlády
- doba hledání
- centralizace a byrokratizace
- oddělení soudnictví od správy

Panovník

- panovnické samovládí
- nedotknutelný, nesesaditelný
- výlučný zákonodárce
- Pragmatická sankce (1713)
- rakouský císař (1804)

Ferdinand I.

Ferdinand V.

Ústřední orgány po Bílé hoře

- dikasteria (později kolegia)
- tradiční panovníkovy domény:
 - zahraniční politika (tajná rada, pak tajná konference, rakouská dvorská kancelář)
 - částečně vojenství (dvorská válečná rada)
 - „dvorské“ finance (dvorská komora ad.)
- komerční kolegium (1666 J. J. Becher)

Ústřední orgány za osvícenství

- časté reorganizace
- vytváření společných rakousko-českých orgánů = zejm. **Haugwitzova reforma**
 - zrušení dvorských kanceláří
 - Ředitelství veřejně-politických a finančních záležitostí (Directorium in publico-politicis et cameralibus)
 - Nejvyšší soudní úřad (Oberste Justitzstelle)

Reformy osvícenského absolutismu

- reorganizace státní správy
 - ústřední, krajské, **městské**, vrchnostenské,
 - **soudní organizace**
 - policejní správa
 - národohospodářské orgány
- pozemkově vrchnostenské vztahy
- daně
- náboženství
- školství

Regulace magistrátů Josefa II.

- jednotná správa Prahy
 - jednotný magistrát
 - policejní ředitelství
- tři nové kategorie měst
 - větší města
 - menší města
 - ostatní města

Organizace soudnictví

- základní vývojové tendence

■ soudní reforma 1783

- hierarchizovaná soudní soustava
 - všeobecné soudy (místní, apelační a Nejvyšší soudní úřad) + všeobecné soudy (zemské soudy, horní soudy ad.) + zvláštní soudy
- dvojinstančnost
- profesionalizace
- důslednější oddělení soudnictví od správy

Stát a právo v konstituční éře habsburské monarchie (1848 – 1918)

1. Revoluce let 1848 – 1849
2. Bachovský absolutismus
3. Obnovení konstitučního režimu
4. Rakousko-uherský dualismus

Revoluce 1848 – 1849

- téměř celoevropský rozměr
 - protifeudální
 - demokratická
 - národní

Hlavní události celorakouského významu

- povstání ve Vídni
- dualizace říše (personální unie; bratislavská „marcová“ ústava)
- Dubnová/aprílová (Pillersdorfova) ústava
- Konstituanta (Kroměřížský sněm)
- zrušení roboty (H. Kudlich)
- císař František Josef I.
- kroměřížský ústavní návrh
- březnová (Stadionova) ústava

Revoluce v Čechách

- schůze ve Svatováclavských lázních
- kabinetní list z 8. dubna
- Národní výbor
- národnostní konflikt
 - Psaní do Frankfurtu (austroslavismus)
- Slovanský sjezd a pražské povstání

František Palacký

Bachovský absolutismus (1849 – 1860)

- Silvestrovské patenty 1851
- absolutistický, centralizující režim
- úsilí o ekonomický rozvoj
- efektivnější státní správa
- nové zákony

Alexandr Bach

Zákonodárství bachovského absolutismu

- série trestněprávních zákonů
- předpisy na podporu podnikání
 - směnečný patent 1850
 - úprava poměrů na venkově
 - horní zákon 1854
 - živnostenský řád 1859
- spolkový patent 1852
- reorganizace územní správy
- konkordát 1855 ad.

Obnovení konstitučního režimu

- rozmnožená říšská rada
- Říjnový diplom 1860
- únorová (Schmerlingova) ústava 1861
- národní hnutí

Dualizace říše 1967

- rakousko-uherské vyrovnání
 - personální unie s prvky reálné, příp. reálná unie
- Předlitavsko
- prosincová ústava 1867
- české národní hnutí

Společné orgány pro celou říši

- panovník
(dědičný, politicky neodpovědný, i podíl na zákonodárství)
- tři ministerstva
(zahraničí, vojenství, financí)
- tzv. Delegace
(zástupci uherského sněmu a říšské rady)

Prosincová ústava 1867

- základní státní zákony 141 – 147/1867 ř. z., zejména
 - o zastupitelstvu říšském
 - o všeobecných právech občanů
 - o Říšském soudu
 - o soudcovské moci
 - o moci vládní a výkonné
- zákony
 - o rakousko-uherském vyrovnání
 - zákon o právu spolkovém a
 - zákon o právu shromažďovacím

Základní občanská práva a svobody

- základní státní zákon o všeobecných právech státních občanů (č. 142/1867 ř. z.)
- zákon o právu spolčovacím (č. 134/1867 ř. z.)
- zákon o právu shromažďovacím (č. 135/1867 ř. z.)

Organizace soudnictví

- **řádné soudy**
- Říšský soud (1869)
- Nejvyšší správní soud (1876)
- mimořádné (zvláštní) soudy
- zákon o soudní organizaci 1896

Řádné soudy

- okresní soudy (1868)
- krajské /zemské/ soudy (1855: sborové soudy první stolice)
- vrchní zemské soudy (sborové soudy druhé stolice)
- Nejvyšší soudní a kasační dvůr (1850)

Územní správa a samospráva

- dvojkolejnost
 - státní (politická, zeměpanská) správa
 - samospráva
- nové územní členění

Vývoj volebního práva

- volby
 - do orgánů obecní (případně i okresní) samosprávy
 - do zemských sněmů
 - od roku 1873 do říšské rady
- v zásadě jen muži
- kuriální systém a princip zastoupení jmění
- majetkový census a census usedlosti
- honorace (kapacity)

České státoprávní koncepce

- české historické státní právo a přirozenoprávní argumentace
- austroslavismus
 - federalizace
- pasivní rezistence (1863 – 1879)
- Česká deklarace 1868
- Fundamentální články 1871
- punktace 1891